

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سری در

مبانی نظری معماری

دکتر غلامحسین معاریان

استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

چاپ یازدهم

ویرایش جدید

۱۳۹۷

فهرست مطالب

۱۷	پیشگفتار
۲۹	بخش نخست: نگرش اقلیمی
۶۱	بخش دوم: نگرش شکلی
۱۲۹	بخش سوم: نگرش تاریخی - تکاملی
۲۰۹	بخش چهارم: نگرش فضایگرا
۳۰۹	بخش پنجم: نگرش فرهنگی - اجتماعی
۳۵۳	بخش ششم: نگرش معنایگرا
۴۴۷	خاتمه
۴۴۹	فهرست منابع
۴۵۷	فهرست نامها

عینک اقلیمی

موضوع را روشن تر کرد. اگر ما بخواهیم مسیر تهران-اصفهان را با خودرو طی نماییم و در هنگام گذر از آن مسیر به محیط طبیعی و مصنوع اطراف خود بنگریم، اگر با عینک اقلیمی محیط اطراف جاده را ببینیم آنگونه که طراحان این عینک خواسته‌اند به محیط‌های یاد شده بخواهیم نگریست. اما می‌دانیم عینک یک وسیله است که در جلوی چشمان قرار می‌گیرد این عینک تابع چشمان است و چشمان تابع اندیشه. به سخن دیگر اندیشه فرد اقلیم گراست که با ابزار گوناگونی که در اختیار دارد به شخص، چگونه دیدن را القاء می‌کند.

به دلیل اینکه این دانش بر اندیشه استفاده کننده تاثیر می‌گذارد، می‌توان تاثیر اندیشه‌ای اقلیمی بر نوع دیدن را یک نوع نگرش دانست که با ابزار گوناگونش کاربر خود را ملزم به نگاهی خاص به محیط مصنوع می‌نماید. بنابراین در هنگام گذر از مسیر تهران-اصفهان آنچه که برای یک اقلیم گرا در اولویت دید قرار می‌گیرد ویژگی‌های آب و هوایی مسیر، تاثیر آن بر محیط طبیعی و ساخته‌های انسانی و دیدن پاسخهای معماری که با این شرایط اقلیمی سازگاری دارند خواهد بود. او در جستجوی پیوند بین شرایط آب و هوایی و عناصر سازنده آن با اجزاء معماری خواهد بود و از هر جزء معماری مانند نوع ساخت‌تمایه یا مصالح، سازه، فضای رنگ، بافت شهری و ... تفسیری اقلیمی خواهد داشت.

مطلق بینی اقلیمی به معنای این است که آب و هو¹ را عامل نخست در شکل‌گیری فضای معماری و دیگر اجزای آن بدانیم. اگر چه فردی چون الگی² در حاشیه به عوامل تأثیر گذار دیگر معماری لیز اشاره‌ای دارد اما در تمامی مراحل کارش با نگرش اقلیمی معماری را تحلیل می‌کند. او در یک چارچوب مشخص و تعریف شده به پاسخهای خاص خود دست می‌یابد که توجه ننمودن به آنها به مانند نادیده گرفتن کل روند تجربی دستیابی به پاسخها خواهد بود.

پاسخهای اقلیمی

1. Climate.
2. Olgyay.

بخش نخست

نگرش اقلیمی: بنابه مثابه آسایشگاه اقلیمی

این نوشته با نگرش اقلیمی آغاز می‌شود. چنانکه در مقدمه کتاب آمد نام‌گذاری بخش‌های این کتاب با عرف موجود درباره نگرش که جایگاه اصلی آن در حوزه شناخت و فلسفه و علوم دینی است متفاوت می‌باشد. شاید از منظر این علوم اقلیم یا شکل نتواند در حیطه نگرش قرار گیرد و کاربران حوزه‌های یاد شده آن را چیز دیگری بدانند. اما ما در اینجا از دنیای دیگری به نام معماری سخن می‌گوییم که کاربران آن با خط و طرح و خاک و گل و ساخت‌تمایه‌های دیگر سر و کار دارند. و گاهی یک اندیشه ساده مادی تبدیل به یک نگاه می‌شود مانند آنچه که در این بخش به آن خواهیم پرداخت.

نوشته‌های محققین بزرگ اقلیم گرانشان می‌دهد که آنها با نگاهی مطلق بین همه چیز معماری را در اقلیم می‌بینند. آنها با اصولی که از بخشی از دانش محیط انسانی انتخاب می‌نمایند، در واقع عینکی را بر چشمان خود قرار می‌دهند که با آن بر اساس خواسته‌های دانش اقلیمی محیط مصنوع را می‌بینند. با یک مثال می‌توان این

درباره این موضوع در ادامه مطالبی را خواهیم آورد.

به دلایل چندی نگرش اقلیمی در این نوشته مورد توجه قرار گرفته است:

دلایل پرداختن
به موضوع

نخست، تأثیر و نفوذ این نگرش در فرهنگ آموزش معماری ایران
بخصوص در محیط‌های آزمایشگاهی.

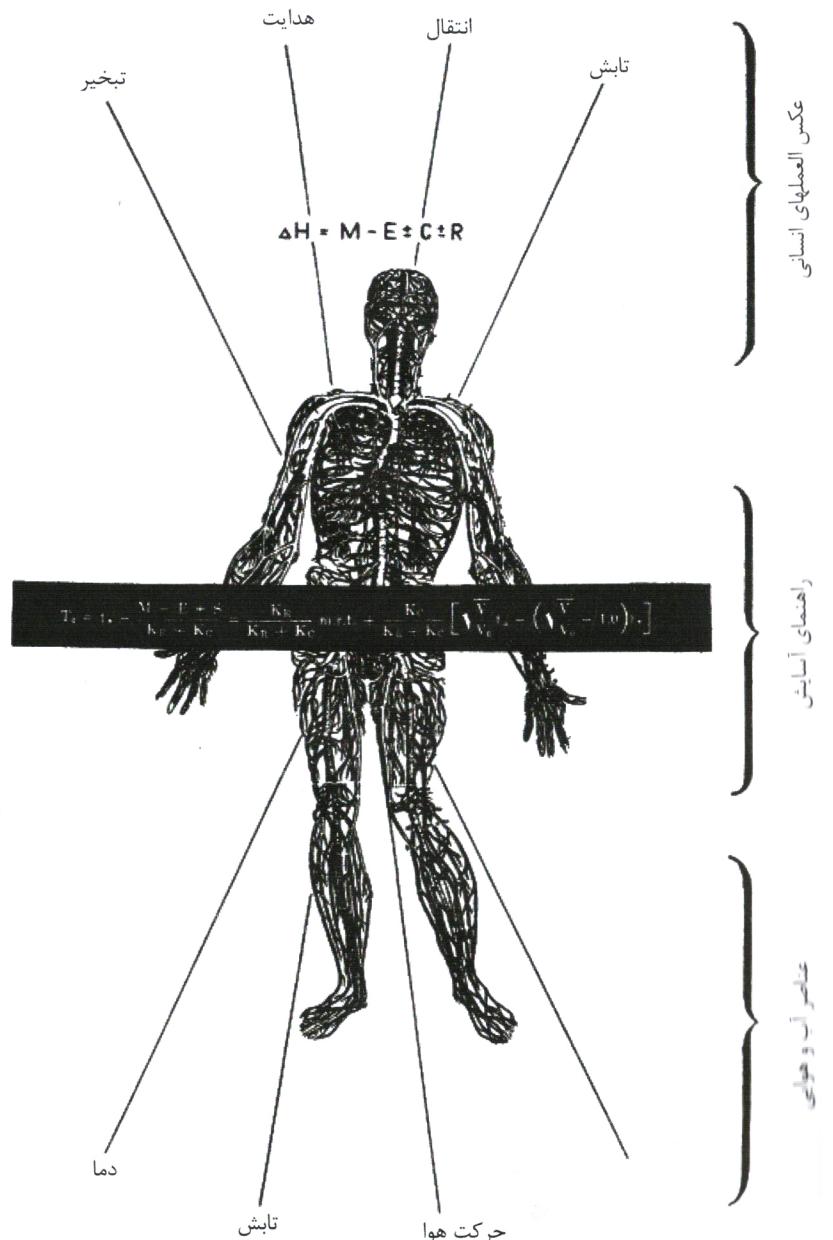
دوم، وجه کاربردی آن که در دنیا به پیشرفت‌های بزرگی نایل آمد
اما متأسفانه در جامعه ما تأثیر بسزایی نداشته است.

سوم، کاربرد آن به عنوان ابزاری برای خواندن معماری گذشته و
بومی ایران.

اقلیم گرایی و دنیای علوم تجربی

نگرش اقلیمی مانند هر نگرش دیگر معماری با کاربر خود از چگونه دیدن معماری می‌گوید. به او می‌گوید که بنا یک "آسایش‌گاه" اقلیمی است و آن را باید با شرایط محیطی طبیعی اش سنجید. یک اقلیم گرا برای دستیابی به مقصد، باید از ابزار خاصی بهره گیرد. این ابزار را علوم تجربی گوناگون در اختیار او قرار می‌دهند. این علوم ثمره چند قرن تلاش دانشمندان مختلف غربی می‌باشد. دانشمندان پیرو روش بیکن از اواسط قرن هفدهم میلادی با گردآوری مواد و اطلاعات، انجام آزمایش در سطحی وسیع و برگرفتن نتیجه از انبوه شواهد، روش علمی خود را بنیان نمودند.^۱ علوم مختلف تجربی با توجه به اجزای مورد تحلیل، کاربرد خاص خود را دارند. سه جزء اصلی نگرش اقلیمی انسان، سرپناه و محیط طبیعی می‌باشند. برای درک و فهم رابطه فیزیکی انسان با سرپناه و محیط اطرافش از علم زیست‌شناسی بهره گرفته می‌شود. در اینجا وظیفه این علم بررسی ساختار بدنی انسان، چگونگی تاثیر دمای‌های مختلف بر جسم انسان، چگونگی انتقال این دما به بیرون از جسم او، چگونگی جذب دما از خارج، شرایط مناسب دمایی برای او و مواردی مشابه دیگر می‌باشد.

زیست‌شناسی

لگاره ۱-۱: انسان مورد تحلیل اقلیم گرایان، انسانی با وجوده کالبدی است. علومی که برای این تحلیل استفاده شود این وجوده کالبدی را پوشش می‌دهد. در این نگاره در سوی چپ، علوم گوناگون مورد نظر آنها دیده شود و در سوی راست اجزای هر کدام نشان داده شده است.(Olgyay:1963).